

طراحی الگوی جهاد علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری (دامت برکاته)

سید مسعود پورسعید *

محمد شامحمدی **

دریافت مقاله: ۹۱/۸/۱۰

پذیرش نهایی: ۹۱/۱۲/۸

چکیده

در این مقاله تلاش می‌شود با مروری بر مفاهیم علم، دانش، فرهنگ، جهاد، فرهنگ جهادی، جهاد علمی، جهاد فرهنگی و... در منویات و سخنان مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۴ با بهره‌گیری از راهبرد تحقیق داده بنیاد، الگوی جهاد علمی از دیدگاه معظم‌له شناسایی و ارائه شود. در این الگو، «برکت اسلام، خودجوشی، جوان‌گرایی، فرهنگ کار علمی، توجه به منافع غیر شخصی و سرمایه‌گذاری در حوزه علم» از مهمترین متغیرهایی است که ساختار «جهاد علمی» را ترسیم و تبیین می‌کند. پدیده محوری در این الگو، عامل «فرهنگ» و توجه جدی و مؤکد به کار فرهنگی برای جهاد علمی است. از آنجا که معظم‌له جهاد علمی را یکی از بزرگترین فرائض می‌دانند، چنین برداشت می‌شود که باید حرکت علمی و جهاد علمی را راهبرد کلان و فریضه بزرگ همه آحاد جامعه دانست. در نهایت امکان تعمیم شخصیت علمی کشور ایران [به سایر کشورها]، نتیجه توجه، برتر دانستن و در اولویت قرار دادن راهبردهای جهاد علمی و نتیجه و پیامد بی‌توجهی به راهبردهای مورد نظر، زبردست بودن، نداشتن ابتکار، ننگ شاگرد باقی ماندن و در یک کلام «وابستگی طفیلی علمی»، از دیدگاه معظم‌له خواهد بود.

کلید واژه‌ها: جهاد علمی، فرهنگ جهادی، دانش، علم، راهبرد تحقیق داده بنیاد

* smp38@chmail.ir

** استادیار دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام

** دانش‌آموخته دانشگاه عالی دفاع ملی - پژوهشگر مرکز راهبردی سپاه karbala6172@gmail.com

مقدمه

«فرهنگ جهادی» و «جهاد علمی» از جمله عبارات و مفاهیم بلندی است که به محض شنیده شدن، تمام تمرکز و توجهات را متوجه ترکیبی جذاب و ارزشی بین دو حوزه «علم و فرهنگ» و «جد و جهد و جهاد و مجاهدت» می‌کند. به طور قطع، درباره هر یک از این مفاهیم و نیز عناصر و ارکان و اجزای آنها به صورت یکجا یا جدا کتابها و مقالات بسیاری به رشته تحریر در آمده ولی در ارتباط با «نگاه علمی و فرهنگی به جهاد» یا «تلاش جهادی در حوزه علم و فرهنگ»، کمتر سخن به میان آمده، یا قلم زده شده است. از این رو خلثی دال بر کارآمدی و اثربخشی این مفاهیم بویژه در مراکز علمی، پژوهشی و دانشگاهی احساس می‌شود. تبیین، تقویت و توسعه مباحث نظری مربوط به این موضوع، می‌تواند بویژه فضا و مسیر علمی - اندیشه‌ای جامعه را از ویژگیهای هم‌افزایی دو مفهوم «علم» و «جهاد» برخوردار سازد. اگر در این ارتباط، الگویی جامع، فراگیر و روشمند ارائه شود، فرایند فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن این مفهوم را هر چه بیشتر تسریع و آسان خواهد ساخت.

از جمله بهترین منابع و مراجعی که می‌تواند در ارتقا و غنای این مفهوم کمک کند، مجموعه بیانات مقام معظم رهبری است که به دلیل اشراف معنایی تحت تأثیر الهامات معنوی ایشان به کلیدواژگان و اشارات بسیار بدیع و جامعی در این ارتباط می‌توان دست یافت که تبیین و تحلیل روشمند آنها می‌تواند همچون چراغی مبین راهکارها و راهبردهای عینی و واقعی باشد. براین اساس نگارندگان با طرح سؤالات ذیل و با استفاده از متن بیانات و با بهره‌گیری از راهبرد پژوهش داده بنیاد تلاش کرده‌اند پاسخگوی آن باشند.

سؤالات پژوهش

- ۱- الگوی جهاد علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری چیست؟
- ۲- این الگو چه ویژگیها و ابعادی دارد؟
- ۳- چه راهبردها و راهکارهایی از بیانات ایشان قابل استنباط است؟
- ۴- پیامدهای توجه به این مهم چه خواهد بود؟
- ۵- در صورت توجه نکردن به این راهبردها چه نتایجی متوجه جامعه اسلامی خواهد شد؟

ادبیات پژوهش

تعریف مفاهیم کلیدی

در فرایند اجرایی این پژوهش، برخی مفاهیم کلیدی با تعاریفی به شرح جدول ۱ مورد استفاده قرار گرفته است.

جدول ۱: تعاریف مفاهیم کلیدی

واژه	معنی / تعریف
جهاد	در لغت: مصدر چهار حرفی از ماده «جَهَد» به معنای تلاش و تحمل رنج و مشقت است و یا از ریشه «جَهَد» به معنای قدرت، توانایی و نیرو است. «اقصى الجَهْد» یعنی منتهای کوشش (لوییس، ۱۴۲۳: ۱۰۵).
	جهاد در تعبیر خاص به معنای به‌کار گرفتن نهایت سعی و تلاش در جنگ با کفار و طاغیان است (عبدالحمید، بی‌تا: ۱۹۱).
	در تعبیر عام به معنای سعی و تلاش در به‌دست آوردن آنچه مورد رضایت خداوند است؛ مثل باورها و کردارهای نیک و دفع آنچه خشم خداوند را به دنبال دارد؛ مثل کفر، فساد، طغیان و... (عبدالحمید، بی‌تا: ۱۹۱).
	ملاک در صدق جهاد این است که این حرکتی که انجام می‌گیرد، جهتدار و با موانعی مواجه باشد که همت بر زدودن این موانع گماشته می‌شود؛ این می‌شود مبارزه. جهاد یعنی چنین مبارزه‌ای، که وقتی دارای جهت و هدف الهی بود، آن‌وقت جنبه تقدس هم پیدا می‌کند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۴/۱).
فرهنگ	برای این واژه از حیث فراوانی از «صد»، «دویست»، «دویست و پنجاه»، «سیصد»، «چهارصد»، «پانصد» «چند صد» و... تعریف شده است (ابوالقاسمی، ۱۳۸۴).
	فرهنگ در زبان اوستایی از دو جزء «فر» و «هنگ» ترکیب شده است. «فر» پیشوند و به معنی بالا، جلو، پیش و «هنگ» از ریشه اوستایی «ئنگا» به معنی کشیدن، سنگینی و وقار است. بر این اساس اگر بخواهیم فرهنگ را از نظر لغوی معنی کنیم، به معنی بالا کشیدن و جلو کشیدن است (بختیاری، ۱۳۶۸: ۳۰).
	«دانش، ادب، علم، معرفت، تعلیم و تعلم» (فرهنگ عمید)
	«تربیت، دانش، معرفت، مجموعه آداب و رسوم، مجموعه علوم و معارف و هنرهای هر قوم» (فرهنگ معین)
	«درک، استنباط، مهارت، استعداد» (دفت، ۱۳۸۱: ۶۲۱)

ادامه جدول ۱: تعاریف مفاهیم کلیدی

واژه	معنی / تعریف
فرهنگ	«معتقدات، صنایع، فنون، اخلاق (اخلاقیات)، قوانین، سنتها، عادات و ضوابط» (روح الامینی، ۱۳۷۲: ۱۸)
	«آگاهیها، شناختها و رفتارهای فنی، اقتصادی، آیینی (شعائر)، مذهبی، اجتماعی و...» (پانوف، ۱۳۶۸: ۱۰۳)
	«مجموعه دستاوردهای صنعتی، بناهای تاریخی، خط، موسیقی، عبادات، باورها (بینشها)؛ عقاید و رسوم، ارزشها، اندیشهها، اخلاقیات، دانستنیها» (روسک، ۱۳۶۹: ۳)
	«ساختهها و اندوختههای معنوی و رفتار» (رفیع، ۱۳۷۴: ۳)
	«آثار علمی و ادبی هر قوم (ملت)» (منوریان، ۱۳۸۷: ۹)
	«الگوی اندیشیدن و عمل کردن»، «نهادی مشترک که آفریده ذهن انسان است» (مرتضوی، ۱۳۹۱: ۱۰۱)
فرهنگ	در جمعبندی از این ده تعریف برای فرهنگ می‌توان گفت فرهنگ، مجموعه دستاوردهای مادی (شامل دستاوردهای صنعتی، بناهای تاریخی، خط، موسیقی و...) و معنوی (یا غیرمادی شامل عقاید و رسوم، علوم و معارف، ارزشها و اندیشهها، اخلاقیات، دانستنیها) بشر در طول تاریخ است که در گذر زمان، جزئی جدانشدنی در زندگی افراد آن جامعه به شمار می‌رود و شاکله و هویت آنها را تشکیل می‌دهد.
فرهنگ جهادی	فرهنگ جهادی سبب می‌شود نیروهای جهادی و یژگیهایی را برگزینند که انجام دادن یا پرهیز از آن را در رفتار خود به نمایش گذاشته، سرلوحه رفتار خود قرار دهند به نوعی که همه شیفته این رفتار و آداب و سنتها شوند و در الفاظ و معانی خواستار گسترش آن در جوامع کاری دیگر شوند. ایمان، ایقان، اخلاص، اتقان، تلاش، تعهد، تقوی، پرشوری، پر تحرکی، حس تعاون، نوعدوستی، شرافت، قناعت، ایثارگری، حق شناسی، نظم، احساس مسئولیت، خودجوشی، خدمات اجتماعی، اهتمام به کار جمعی و تشکیلاتی، موقعیت شناسی، گشاده رویی، تکریم مردم، خودسازی و... از جمله ویژگیهایی است که در دیدگاه فرهنگ جهادی قابل بیان است (مدیریت جهادی، http://wikiroosta.ir)
جهاد علمی	جهاد علمی یا «مبارزه علمی» به معنای «تلاش پر نیرو در مقابل مانع یا دشمن» است (امام خامنه‌ای ۱۳۸۳/۱/۲۰). این نوع جهاد، «یکی از بزرگترین فرائض» است (امام خامنه‌ای ۱۳۷۸/۷/۶). «مسابقه‌ای الهی» (امام خامنه‌ای ۱۳۷۸/۳/۱۲) دارای «فضیلت» (امام خامنه‌ای ۱۳۷۳/۹/۲۶)

ادامه جدول ۱: تعاریف مفاهیم کلیدی

واژه	معنی / تعریف
جهاد علمی	حرکتی «پرشتاب، جالب و پسندیده» (امام خامنه‌ای ۱۳۸۳/۴/۱ و ۱۳۸۲/۲/۲۲)
	امری «ارزشی معنوی» و مفهومی دارای «پیام» است که پس از انقلاب اسلامی ایران، «جهت اصلی» دانشگاه‌های کشور قرار گرفت (امام خامنه‌ای ۱۳۸۳/۴/۱ و ۱۳۷۸/۳/۱۲)
	همراهی جهاد علمی با «علم جهادی» نیز تأکیدی بر ملازمت و همراهی هر دو مفهوم با «جهاد و اجتهاد» است. بر این اساس مجاهد جهاد علمی، مجدانه به دنبال علم می‌رود و هیچ‌گاه منتظر «هدیه شدن علم از این سو و آن سو» نمی‌ماند (امام خامنه‌ای ۱۳۸۳/۴/۱).
	به عبارتی فرهنگ جهادی به مجموعه‌ای از مایه‌های فکری و ارزشی گفته می‌شود که در رفتار اختیاری و اجتماعی انسان اثر می‌گذارد و دارای عناصر متعددی از شناختها، باورها، ارزشها، گرایشها، رفتارها و کردارها است. هم‌چنین فرهنگ جهادی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که از سوی نیروهای انقلابی و مکتبی بروز می‌کند و آثار آن را در حوزه‌های مختلف علمی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نظامی و... می‌توان شاهد بود (ابراهیمی فر، ۱۳۹۳: -).

سابقه پژوهش

درباره جهاد علمی امین‌مدنی و همکاران (۱۳۹۳) با بهره‌گیری از بیانات رهبری در کتاب «جهاد علمی و نقش تشکلهای دانشجویی» سعی در ارائه الگوی جهاد علمی کرده‌اند. نویسندگان معتقدند علم و کار علمی، امروزه از دو دیدگاه مورد نیاز کشور است: اول، علم و کار علمی ابزاری است برای حل مشکلات و مسائل کشور تا از این طریق «اقتدار» کشور تأمین شود. پیشفرض این نگاه این است که مشکلات و مسائل کشور از طریق علم و روشهای تخصصی قابل حل است. از دیدگاه دوم، علم ابزار نیست؛ بلکه علم نیز باید موضوعیت پیدا کند و بومی، و علم جدید تولید شود. در نگاه دوم، تولید علم جدید هم موجب مرجعیت کشور می‌شود و هم مشکلات کشور را از ریشه حل می‌کند. در نتیجه، «حل مسائل کشور» و «تولید علم» دو هدف و آرمان فعالیت‌های علمی کشور است و تمام دستگاه‌ها و اجزای کشور باید نقش خود را در تحقق این دو هدف پیدا کنند. تشکلهای دانشجویی نیز بر اساس همین دو هدف باید فعالیت‌های علمی خود را سامان بخشند (امین‌مدنی، اکبری و دیگران، ۱۳۹۳: ۶۱ - ۵۹). نویسندگان در بخش دیگری

الزامات و ملاحظات جهاد علمی را با استناد به بیانات رهبری در شش بخش برشمرده‌اند: ۱- بصیرت دینی ۲- سختکوشی ۳- خودباوری و امید به آینده ۴- روحیه انقلابی ۵- آزاداندیشی و نواندیشی ۶- چشم‌داشت مادی نداشتن به کار علمی (امین‌مدنی، اکبری و دیگران ۱۳۹۳: ۱۵۱-۱۳۶).

در مطالعه دیگری، حکمت افشار و همکاران (۱۳۹۲) با هدف تبیین دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی گلستان در مورد دستیابی به مرجعیت علمی در کشور، پژوهشی را با رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوا انجام دادند. از ۲۰ دانشجوی دختر و پسر تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی گلستان مصاحبه‌های نیمه ساختار به عمل آمد. تمام مصاحبه‌ها، ضبط، دست نویس و مطابق روش «تحلیل محتوا» تحلیل شد. از یافته‌های پژوهش سه مضمون اصلی و مضمونهای فرعی متعددی استخراج شد. «حرف آخر علمی را زدن» مضمونی بود که بیانگر معنای مفهوم مرجعیت علمی از دید مشارکت کنندگان در این مطالعه و «استناد دادن، ارجاع دادن، کرسی داشتن در علم» از مضمونهای فرعی مطالعه بود. از نظر دانشجویان، کشور در حال حاضر از نظر مرجعیت علمی در مرحله وابستگی علمی است. شاهد این مدعا نیز نیاز به استفاده از مطالب ترجمه شده و انتظار برای دستاوردهای علمی خارج از کشور است. «بومی‌سازی علم» مضمون کلیدی دیگری بود که ظهور یافت. «قابل حصول بودن» مضمونی است که باور شرکت کنندگان را در زمینه امکان دستیابی به مرجعیت علمی می‌دانند. داشتن سوابق مرجعیت علمی در گذشته ایران و هم‌چنین داشتن روحیه جهاد علمی در دانشگاهیان و دانشجویان می‌تواند باعث احیای این رویکرد شود. نتیجه‌گیری پژوهش، مضمونهای برگرفته از مطالعه را طیفی از دیدگاه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی نشان می‌دهد که در یک سوی طیف، عدم مرجعیت علمی در کشور و در انتهای آن قابل دستیابی بودن قرار دارد.

روش شناسی پژوهش

روش هر پژوهشی بر هدف آن مبتنی است. هدف این مقاله ارائه الگویی از بیانات رهبر معظم انقلاب در حوزه جهاد علمی است. راهبرد تحقیق داده‌بینا^۱ می‌تواند روش مناسب تحقق این هدف باشد. در این روش، که در زمره روشهای کیفی پژوهش دسته‌بندی می‌شود، مفاهیم پدیده‌ها

1 - Grounded Theory

استخراج می‌شود و با کشف رابطه آنها با یکدیگر، گروه‌های مفهومی شکل می‌گیرد. ایجاد راهبرد داده بنیاد طی فرایند کلی و شامل مجموعه‌ای از زیرفرایندها انجام می‌شود که انعطاف‌پذیری لازم در طول فرایند، شرط اصلی تحقق آن است (رمضانیان، ۱۳۸۵: ۹۸).

استراس و کوربین مراحل ذیل را به طور خلاصه پیشنهاد می‌کنند:

۱ - گردآوری داده‌ها و کدگذاری باز (دسته بندی و تشکیل مفاهیم)

۲ - کدگذاری محوری (انتخاب انتزاعی‌ترین مقوله از کدگذاری باز به عنوان مقوله محوری و

مرتبط کردن سایر مقوله‌ها با آن)

۳ - تعیین راهبردها (عمل یا تعاملهایی که از پدیده اصلی به دست می‌آید).

۴ - تعیین زمینه (شرایط ویژه‌ای که راهبردها را تحت تأثیر قرار می‌دهد).

۵ - تشخیص شرایط واسطه‌ای (شرایط عمومی محیطی که راهبردها را تحت تأثیر قرار

می‌دهد).

۶ - پیامدها (نتایجی که در اثر راهبردها پدیدار می‌شود). (استراس و کوربین، ۱۳۸۵)

این الگو در قالب شکل ۲ ارائه می‌شود.

شکل ۲: الگوی کدگذاری (استراس و کوربین، ۱۳۸۵)

در این فرایند «شرایط علی»، وقایعی است که باعث ایجاد «پدیده» می‌شود. «زمینه» محیط ویژه‌ای است که تحت شرایط علی و «شرایط واسطه‌ای» پدیده از آن به دست می‌آید. «راهبردهای عملی»، مجموعه اقداماتی است که در جهت وقوع و بروز پدیده انتخاب می‌شود و «پیامدها» هم

نتایج و برون‌دادهای این اقدامات است (استراس و کوربین، ۱۳۸۵: ۱۰۰)؛ برای نمونه شیوه استخراج راهبردهای عملی جستجوی کلید واژه‌هایی است از قبیل «باید»، «بایستی»، «لازم است» و... که محقق با کشف آنها از متن یا با سؤال مستقیم از پاسخگو می‌پرسد که برای حل این مشکل یا چالش «چه باید کرد» (پورسعید، ۱۳۸۸).

یافته‌های پژوهش

هدف پژوهشگران در این نوشته کشف الگوی جهاد علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری است. جهاد علمی در بیانات معظم‌له با عبارتهای مشابهی نظیر تلاش علمی، حرکت علمی و... در طول سالهای متعددی در مناسبتهای مختلف و با مخاطبان متفاوت و غالباً دانشجویان و دانشگاهیان بیان، و بعضاً با تأکیدات خاصی تکرار شده است.^(۱) ایشان بارها در سخنان خود لزوم تلاش و حرکت علمی در کشور بویژه در دانشگاه‌ها توسط استادان، دانشجویان و دیگر مخاطبان را گوشزد کرده و آن را برای آینده کشور بسیار ضروری و حیاتی دانسته‌اند تا جایی که در یکی از بیانات، تلاش و حرکت علمی را به کسی که فرزندش در حال غرق شدن است (۶۸/۳/۲۳) و باید برای نجات او سر و جانش را به خطر بیندازد، یا مثل مبارز پیش از انقلاب که باید از جان خویش برای هدف بگذرد، تشبیه کرده‌اند. بر این اساس، شناسایی ابعاد و ویژگیهای جهاد علمی، و کشف راهبردهای عملی و پیامدهای آن برای آحاد جامعه بویژه جامعه علمی، ضروری و اجتناب‌ناپذیر و نیز راهگشای مسیر آینده علمی کشور خواهد بود.

عبارتهای مرتبط با موضوع جهاد علمی، حرکت علمی، تلاش علمی، فرهنگ جهادی، کار و تلاش علمی، اقتدار علمی، آینده علمی، پیشرفت علمی و بسیاری از کلید واژه‌های مشابه توسط پژوهشگران با مرور بیانات معظم‌له در سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۴ با استفاده از لوح فشرده حدیث ولایت و پایگاه اطلاع‌رسانی رهبری، بررسی و مطالعه شد؛ برای نمونه تعدادی از عبارتهای شناسایی شده و مفاهیم آن، تحت عنوان کدگذاری باز و استخراج مفاهیم به شرح ذیل ارائه می‌شود:

جدول ۲: کدگذاری باز و استخراج مفاهیم

تاریخ بیانات	مفاهیم	کدگذاری باز
۱۳۶۸/۳/۲۳	حرکت علمی شکوفا، امیدبخش و آینده‌نگر	علی رغم خواست دشمن، باید حرکت علمی در کشور شکوفا و امیدبخش و آینده‌نگر باشد.
۱۳۶۸/۳/۲۳	گرفتن دانش از دشمنان در هر جا	ما هر جا دانش را پیدا کنیم، آن را از آنها خواهیم گرفت.
۱۳۶۸/۳/۲۳	گرفتن دانش از دشمنان بدون ملاحظه	ما از گرفتن دانش از دیگران ابا نداریم.
۱۳۶۸/۳/۲۳	شاگرد باقی ماندن ننگ است.	ننگمان نمی‌کند شاگرد دانش دیگران باشیم؛ اما ننگمان می‌کند که همیشه شاگرد باقی بمانیم.
۱۳۶۸/۳/۲۳	شاگردی موقت، یادگیری و علم‌افزایی دائمی	شاگردی می‌کنیم و علم را یاد می‌گیریم؛ اما بر علم می‌افزاییم.
۱۳۶۸/۳/۲۳	لزوم تحول و انقلاب در مقوله علم در کشور	انقلاب، یعنی اینکه تحولی در همه چیز به وجود بیاید. یکی از آن تحولات هم در مقوله علم در این کشور است.
۱۳۶۸/۳/۲۳	لزوم دید انقلابی در دستگاه‌های علمی کشور	نگویید ما پول و بودجه نداریم. بله، خیلی کارها با پول انجام می‌گیرد؛ لیکن به نظرم می‌رسد که کل دستگاه علم و دانش کشور، باید با یک دید انقلابی به مسئله نگاه کند.
۱۳۷۸/۷/۶	بزرگترین فرائض	جهاد علمی یکی از بزرگترین فرائض ما است.
۱۳۸۱/۷/۳	ایران تولیدکننده خلاق علم	ما می‌توانیم این را تصور کنیم که یک روز ایران تولید کننده خلاق علم شود.
۱۳۸۱/۷/۳	نتیجه حرکت علمی: عزت، آبرو، رفاه، اقتدار جهانی و پیشرفت علمی	اگر ما برای یک کشور، عزت و آبرو و رفاه و اقتدار جهانی و پیشرفتهای علمی بخواهیم، باید از طریق علم وارد شویم.
۱۳۸۱/۷/۳	لزوم استقلال علمی در حرکت علمی	نباید ما در مسئله علم، واگن خودمان را به لوکوموتیو غرب ببندیم.
۱۳۸۱/۷/۳	پیامدهای منفی دنباله‌روی عدم استقلال علمی: نداشتن ابتکار، زیر دست بودن معنوی	البته اگر این وابستگی ایجاد بشود، یک پیشرفت‌هایی پیدا خواهد شد. دنباله‌روی، نداشتن ابتکار، زیر دست بودن معنوی، لازمه قطعی این چنین پیشروی‌ای است و این جایز نیست.
۱۳۸۱/۷/۳	خودکفایی علمی، لزوم تولید علم بومی	ما باید علم را خودمان تولید کنیم.
۱۳۸۱/۷/۳	لزوم جوشش علم	باید آن (علم) را بجوشانیم.
۱۳۸۱/۷/۳	علم و دانش برای یک ملت و برای یک فرد مایه اقتدار است.	علم و دانش برای یک ملت و برای یک فرد مایه اقتدار است.
۱۳۸۱/۷/۳	پیامد منفی نداشتن اقتدار علمی، زیردست باقی ماندن	آن کسی که نتواند قدرت علمی را به دست بیاورد، زیردست باقی می‌ماند و دیگران بر او دست برتر را خواهند داشت.
۱۳۸۱/۷/۳	پیامد حرکت علمی، ایجاد فناوری و مایه اقتدار است	علم و فناوری یک چنین خصوصیتی دارد. این علم یک وقت منتهی به یک فناوری خواهد شد، یک وقت هم نخواهد شد. خود دانش مایه اقتدار است.
۱۳۸۴/۱۰/۲۹	سرمایه‌گذاری فکری، علمی، پولی و تبلیغی برای حرکت علمی / جهاد علمی در حد اعلا	باید روی این دو شاخه - دو شاخه اصلی، یعنی علوم انسانی و علوم پایه - در کشور، سرمایه‌گذاری فکری، علمی، پولی و تبلیغی بشود تا اینکه پیش بروند. علم را بایستی در حد اعلا دنبال کنید.

ادامه جدول ۲: کدگذاری باز و استخراج مفاهیم

تاریخ بیانات	مفاهیم	کدگذاری باز
۱۳۸۴/۱۰/۲۹	تلاش فرهنگی مقدمه حرکت علمی / نتیجه حرکت علمی، توسعه اقتصادی	اگر ما بخواهیم توسعه اقتصادی (که مقدمه اش حرکت علمی است) را به معنای صحیح کلمه در جامعه راه بیندازیم، احتیاج به تلاش فرهنگی داریم.
۱۳۸۴/۱۰/۲۹	فرهنگ عامل محوری و کلیدی در حرکت علمی	از هر طرف که حرکت می‌کنیم به فرهنگ می‌رسیم.
۱۳۸۴/۱۰/۲۹	لزوم زنده کردن روحیه وجدان کاری در حرکت علمی / فرهنگ عامل کلیدی در حرکت علمی	ما چگونه می‌توانیم این روحیه را در بین محققان کشور و یا در محیط کار اداری زنده کنیم؟
۱۳۸۴/۱۰/۲۹	تلاش علمی یعنی ایستادگی جلوی دشمن	هیچ چیز نباید موجب شود که در حرکت علمی (دانشجویان)، اندک توقف و تعللی به وجود آید. دشمن این را می‌خواهد. نباید بگذارید او به اهدافش برسد.
۱۳۸۴/۲/۱۸	هدف و افق کار علمی: یادگیری، شاگردی و علم‌افزایی	این، هدف و افق کار علمی در کشور ماست.
۱۳۸۴/۱۰/۱۳	ایران مادر علم در منطقه	جمهوری اسلامی ایران با دارا بودن تواناییهای فراوان، جوانان با استعداد و ایمان راسخ، می‌تواند مادر علم در میان کشورهای اسلامی شود.
۱۳۸۴/۱۰/۱۳	حل مشکلات کشور با توسعه، تعمیم و تعمیق علم	من البته عمیقاً و جداً باور دارم که مشکلات این کشور جز با توسعه علم و تعمیم و تعمیق علم در کشور پیش نخواهد رفت.
۱۳۸۴/۱۰/۱۳	خیز بلند علمی / کار بنیانی و عمیق / گشودن باب علم به کشورهای مسلمان	ما که این‌همه جوان با استعداد داریم، بایست یک خیز بلند برداریم و یک کار بنیانی و عمیق در زمینه علم انجام بدهیم، بعد باب علم را باز کنیم به روی کشورهای مسلمان.
۱۳۸۴/۱۰/۱۳	عملیاتی شدن آرزوهای علمی	تصمیمات یا آرزوهایی که تاکنون در زمینه پیشرفت علم گرفته شده یا مطرح شده، بایستی عملیاتی شود.
۱۳۸۴/۱۰/۲۹	علم‌آموزی در حد اعلای توان	هر چه می‌توانید، علم بیاموزید. علم را بایستی در حد اعلای دنبال کنید.
۱۳۸۵/۸/۲۰	دستیابی به سطوح بالای علم و فناوری	کشور ما از لحاظ مادی باید در آن، علم و تجربه و فناوری در سطوح بالا قرار بگیرد.
۱۳۸۵/۸/۲۰	علم به سود بشریت	علم باید به سود بشریت تمام شود.
۸۶/۶/۱۲	تلاش علمی / حرکت علمی ضرورت، نیاز مضاعف و مؤکد / نتیجه تلاش علمی، عزت، قدرت و امنیت ملت	حرکت علمی کشور ما یک ضرورت مضاعف است؛ یک نیاز مضاعف و مؤکد است. نیاز است؛ چرا؟ چون علم، عامل عزت و قدرت و امنیت یک ملت است.
۱۳۸۷/۵/۹	بایدها: احساس بعثت امت اسلامی در تلاش علمی	امروز امت اسلامی باید احساس بعثت بکند؛ خود را مبعوث بداند؛ آگاهانه و با بصیرت حرکت و اقدام کند؛ بر علم خود اضافه کند.

ادامه جدول ۲: کدگذاری باز و استخراج مفاهیم

تاریخ بیانات	مفاهیم	کدگذاری باز
۱۳۸۷/۶/۵	علم/ ارزش - ضد ارزش/ علیه منافع بشریت	خود علم ارزش است. این ارزش را کسانی می‌توانند به ضد ارزش تبدیل کنند که از او علیه منافع بشریت استفاده کنند.
۱۳۸۷/۶/۵	عدم خلط علم با شهوات و گرایشهای مادی	علم را با شهوات، با غرضها و با چیزهایی که در عالم مادی و گرایشهای مادی وجود دارد، مخلوط نباید کرد.
۱۳۸۸/۸/۶	علم و دانش، مصونیت، اقتدار	علم مصونیت می‌آورد، اقتدار می‌آورد.
۱۳۸۸/۸/۶	علم و دانش، ثروت‌آفرین	{علم} ثروت‌آفرین است؛
۱۳۸۸/۸/۶	علم و دانش، قدرت نظامی‌آفرین	{علم} قدرت نظامی‌آفرین است؛
۱۳۸۸/۸/۶	علم و دانش، قدرت سیاسی‌آفرین	{علم} قدرت سیاسی‌آفرین است.
۱۳۸۸/۸/۶	تأکید جدی بر حرکت علمی	ما تأکید می‌کنیم روی علم این تأکید جدی است.
۱۳۸۸/۸/۶	پیامد بی توجهی به حرکت علمی، دخالت صاحب علم در مقدرات و سرنوشت شما	در مقدرات شما دخالت می‌کند؛ در سرنوشت شما دخالت می‌کند.
۱۳۸۸/۸/۱۲	وظیفه جوانان در جهاد علمی	جوانها باید به علم بپردازند.
۱۳۸۸/۱۱/۱۳	تکیه بر علم	باید روی علم تکیه کرد.
۱۳۸۸/۶/۲۹	راه علم	راه علم را باید دنبال کنید.
۱۳۸۸/۱۱/۲۸	حرکت علمی، تلاش همگانی	در محیط علم... همه باید تلاش کنند، همه باید کار کنند.
۱۳۸۸/۶/۸	پایه علم، بسیار مهم / تلاش علمی از اولویتهای دهه پیشرفت و عدالت	در دهه پیشرفت و عدالت، یکی از دو سه پایه بسیار مهمی که باید دنبال کنیم، پایه علم است.
۱۳۸۸/۶/۲۹	مسئولیت سنگین حوزه و دانشگاه در حرکت علمی	چند سالی است که حرکت علمی در کشور آغاز شده است... پیش بروید. حوزه و دانشگاه در این مورد مسئولیت سنگینی دارند. استاد و دانشجو همه مسئولیت دارند.
۱۳۸۸/۱۱/۱۳	بایدها: خروج علم از خدمت به ظالمها	امروز علم در خدمت بی‌عدالتی است؛ امروز علم در خدمت ظالم‌ترین انسانها و ظالم‌ترین جوامع است؛ باید از این حالت خارج شود.
۱۳۸۸/۳/۱۴	لزوم داشتن سهم عمده در بنای علمی دنیا	ما قرنهای سابقه درخشان علمی در تاریخ داریم و امروز هم باید بتوانیم علم را بسازیم؛ به وجود بیاوریم؛ کشف کنیم و در بنای علمی دنیا سهم عمده‌ای داشته باشیم.
۱۳۸۸/۶/۲۹	لزوم پیشرفت علمی و خط‌شکنی علمی	اگر ملتی نتواند در میدان علم و پیشرفت علمی و خط‌شکنی علمی پیشرفت کند، کلاش پس معرکه خواهد ماند.
۱۳۸۸/۸/۱۲	غفلت نکردن از علم	از علم غفلت نکنید؛ چه دانش‌آموزتان، چه دانشجویان در هر رتبه‌ای که هستید.
۱۳۸۸/۶/۲۹	نقش نخبگان در عدم توقف حرکت علمی	نخبگان نگذارند این حرکت {علمی} کند شود یا خدای ناکرده متوقف شود.
۱۳۸۸/۸/۶		

ادامه جدول ۲: کدگذاری باز و استخراج مفاهیم

تاریخ بیانات	مفاهیم	کدگذاری باز
۱۳۸۸/۱۱/۱۳	رسالت دانشگاه در حرکت علمی	رسالت اصلی دانشگاه، علم است.
۱۳۸۹/۴/۲۴	حیات طیبه در حرکت علمی	وقتی قرآن می‌گوید: «فلنحیینه حیاة طیبه»، یعنی همه اینها؛ یعنی آن زندگی‌ای که در آن عزت هست، امنیت هست، رفاه هست، استقلال هست، علم هست، پیشرفت هست، اخلاق هست، حلم هست، گذشت هست.
۱۳۹۴/۹/۷	حفظ حضور بسیج در جهاد علمی	یک خصوصیت بسیج، گستره حضور است که این را باید حفظ کرد؛ در عرصه نظامی، در عرصه علمی، در عرصه هنری.
۱۳۹۴/۸/۲۰	مراقبت از دستگاه علمی، سازندگی اخلاقی و معنوی در کنار علم	پس ما بایستی دستگاه علمی خودمان را مراقبت کنیم و یک راه جدیدی برای علم درست کنیم. آن چیست؟ آن عبارت است از سازندگی اخلاقی و معنوی در کنار علم.
۱۳۹۴/۸/۲۰	دستیابی به علم نافع و لازم برای حال و آینده کشور	در مورد مسائل علمی... من تأکید می‌کنم... یکی مسئله علم نافع است. دنبال علمی باشیم که برای کشور لازم و نافع است؛ نه فقط برای حال کشور، بلکه برای ده سال بعد و بیست سال بعد کشور.

کدگذاری محوری و تهیه الگو

کدگذاری محوری، سلسله روشهایی است که با آنها پس از کدگذاری باز با برقراری پیوند بین مقولات به شیوه‌های جدیدی اطلاعات به یکدیگر ربط می‌یابد. در کدگذاری باز داده‌ها خرد و ریز می‌شود، این امر به پژوهشگر اجازه می‌دهد تا بعضی از مقولات، ویژگیها و محل آنها را روی ابعاد شناسایی کند. کدگذاری محوری همان داده‌ها را دوباره با ایجاد روابط بین هر مقوله و مقولات فرعی آن به نوعی جدید به یکدیگر مرتبط می‌سازد. روند ارتباط دادن خرده مقولات به یک مقوله، جریان پیچیده‌ای از تفکر استقرایی و قیاسی است که متضمن مراحل مختلف است. کدگذاری محوری مانند کدگذاری باز از راه مقایسه‌ها و طرح پرسش‌ها صورت می‌گیرد؛ اما در کدگذاری محوری استفاده از این شیوه‌ها بیشتر متمرکز است و به طرف کشف روابط و ربط دادن مقولات به یکدیگر در راستای یک الگوی سوگیری شده می‌رود (پورسعید، ۱۳۸۶: ۳۲۳).

پس از شناسایی مفاهیم که از متن عبارت‌ها به دست آمده برای تهیه الگوی فرایندی (پارادایمی) به کدگذاری محوری و شناسایی مقوله‌های محوری نیاز است. مقوله‌های محوری همان‌گونه که از نام آن پیداست، نسبت به مفاهیم، محوریت و کاملتر، و ممکن است یک مقوله تعداد زیادی از مفاهیم را تحت پوشش خود قرار دهد. کیفیت این مرحله و مرحله بعدی یعنی کدگذاری انتخابی

به میزان تعقل و اجتهاد پژوهشگر یا پژوهشگران مرتبط است. محقق باید کوشش کند مقوله‌ها برای مخاطبان به تصدیق منجر شود.

در این مقاله به دلیل امکان استنباط نامناسب از فرمان رهبری از ارائه کلیدواژه‌های جدیدی که ممکن است با منویات رهبری سازگاری نداشته باشد پرهیز، و صرفاً به تبیین و استخراج الگوی مورد نظر بر اساس کلید واژه‌های برگرفته از عین کلام رهبری استفاده می‌شود.

جدول ۳: کدگذاری محوری (شرایط علمی)

شرایط علمی	مفاهیم
برکت اسلام	برکت اسلام
سرمایه‌گذاری	سرمایه‌گذاری فکری، علمی، پولی و تبلیغی برای حرکت علمی
فرهنگ کار علمی	تلاش فرهنگی مقدمه حرکت علمی
اولویت ندادن خود و منافع شخصی	فرهنگ کار، وجدان کار و عشق به کار در جهاد علمی
جوانگرایی	شرط جهاد علمی و دست یافتن به قله‌های علمی اولویت ندادن خود و منافع شخصی است.
خودجوشی	نقش جوان در جهاد علمی
میراث فرهنگی خودی	خودجوش، استفاده منابع فکری و ذخایر و میراث فرهنگی خودی
جهاد با نفس	جهاد درونی، جهاد با نفس، پایداری به ارتباط مستمر و دائم با خدای متعال
ارتباط دائم با خدای متعال	روحیه ساختن، اتکا به نفس، اعتماد به نفس، حرف داشتن، حرف زدن، تولید مقالات استنادی برای دنیا
اعتماد به نفس	

جدول ۴: کدگذاری محوری (شرایط زمینه‌ای)

شرایط زمینه‌ای	مفاهیم
کار علمی بنیادی، عمیق، متراکم و خیز بلند نخبگان حوزه و دانشگاه	کار متراکم‌تر و بیشتر
	مسئولیت سنگین حوزه و دانشگاه در حرکت علمی
	رسالت دانشگاه
	نقش نخبگان در عدم توقف حرکت علمی
	نقش دانشگاه در جهاد علمی، نقش انقلابی پیش رونده و پیش برنده
	ایستادگی جلوی دشمن
	خیز بلند علمی
	کار بنیانی و عمیق

جدول ۵: کدگذاری محوری (شرایط واسطه‌ای)

مفاهیم	شرایط واسطه‌ای
نتایج تحریم، استقلال، پیشرفت علمی و صنعتی و پیشرو بودن در منطقه	استقلال
نبودن سایه سنگین و شوم ابر قدرتها بر سر کشور	تحریم
	استقلال علمی

جدول ۶: کدگذاری محوری (راهبردها)

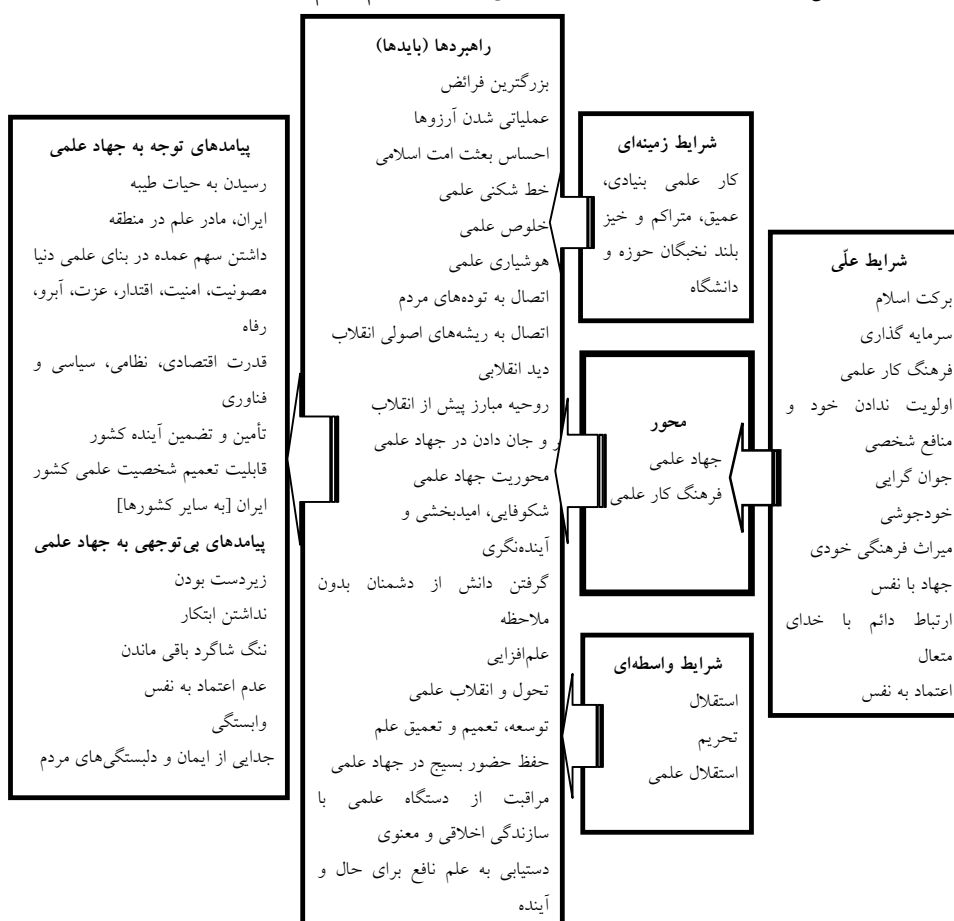
مفاهیم	متغیرهای راهبردی (چه باید کرد؟)
خروج علم از خدمت به ظالم‌ها	
عدم خلط علم با شهوات و گرایشهای مادی	
غفلت نکردن از علم	
عملیاتی شدن آرزوهای علمی	بزرگترین فرائض
بزرگترین فرائض	عملیاتی شدن آرزوها
لزوم پیشرفت علمی و خط‌شکنی علمی	احساس بعثت امت اسلامی
احساس بعثت امت اسلامی در تلاش علمی	خط‌شکنی علمی
توازن و تعادل صحیح، واقعی و عادلانه در آموزش و پژوهش	خلوص علمی
حفظ اتصال فکری با توده‌های مردم، بشدت چسبیدن به ریشه‌های اصولی انقلاب	هوشیاری علمی
دستیابی به سطوح بالای علم و فناوری	اتصال به توده‌های مردم
تأکید جدی بر حرکت علمی	اتصال به ریشه‌های اصولی انقلاب
خودکفایی علمی، لزوم تولید علم بومی	دید انقلابی
لزوم داشتن روحیه مبارز در دوران پیش از انقلاب در جهاد علمی/ مثل کسی که بچه‌اش دارد توی آب غرق می‌شود.	روحیه مبارز پیش از انقلاب
دید انقلابی در دستگاه‌های علمی کشور	سر و جان دادن در جهاد علمی
محور بودن جهاد علمی در زندگی محقق و جستجوگر علمی	محوریت جهاد علمی
حرکت علمی شکوفا، امیدبخش و آینده‌نگر	شکوفایی، امیدبخشی و آینده‌نگری
گرفتن دانش از دشمنان در هر جا	گرفتن دانش از دشمنان بدون ملاحظه
گرفتن دانش از دشمنان بدون ملاحظه	علم‌افزایی
هدف و افق کار علمی: شاگردی موقت، یادگیری، علم‌افزایی	تحول و انقلاب علمی
لزوم تحول و انقلاب در مقوله علم در کشور	توسعه، تعمیم و تعمیق علم
توسعه، تعمیم و تعمیق علم	حفظ حضور بسیج در جهاد علمی
حفظ حضور بسیج در جهاد علمی	مراقبت از دستگاه علمی با سازندگی
مراقبت از دستگاه علمی	اخلاقی و معنوی
سازندگی اخلاقی و معنوی در کنار علم	دستیابی به علم نافع برای حال و آینده
دستیابی به علم نافع و لازم برای حال و آینده کشور	

جدول ۷: کدگذاری محوری (پیامدها)

پیامدهای توجه به جهاد علمی	مفاهیم
	حیات طیبه
	گشودن باب علم برای کشورهای مسلمان
	سهم عمده در بنای علمی دنیا
	ایران مادر علم در منطقه
	مصونیت
	ثروت آفرین
رسیدن به حیات طیبه	قدرت نظامی آفرین
ایران مادر علم در منطقه	قدرت سیاسی آفرین
داشتن سهم عمده در بنای علمی دنیا	ایجاد فناوری
مصونیت، امنیت، اقتدار	مایه اقتدار
قدرت اقتصادی، نظامی، سیاسی و فناوری	عزت، آبرو، رفاه، اقتدار جهانی و پیشرفت علمی
عزت، آبرو، رفاه	ایران تولیدکننده خلاق علم
تأمین و تضمین آینده کشور	سازندگی آینده و ترسیم حرکت عمومی جامعه
قابلیت تعمیم شخصیت علمی کشور ایران [به سایر کشورها]	توسعه اقتصادی
زیردست بودن	تأمین و تضمین آینده علمی و عملی کشور
نداشتن ابتکار	عزت، قدرت و امنیت
ننگ شاگرد باقی ماندن	حل مشکلات کشور
عدم اعتماد به نفس	قابلیت تعمیم شخصیت علمی کشور ایران [به سایر کشورها]
وابستگی	دخالت صاحب علم در مقدرات و سرنوشت،
جدایی از ایمان و دل بستگی های مردم	زیردست بودن
	پیامد نظریه های ترجمه ای: عدم اعتماد به نفس،
	جدایی از ایمان و دل بستگی های مردم
	عدم استقلال علمی
	زیر دست بودن معنوی
	ننگ شاگرد باقی ماندن
	نداشتن ابتکار

با بهره‌گیری از مفاهیم استخراج‌شده در مرحله کدگذاری محوری، که در جدولها ملاحظه می‌شود، می‌توان الگوی فرایندی مورد نظر را تدوین کرد. این مرحله در واقع نتیجه‌گیری پژوهش و به عبارتی مرحله کدگذاری انتخابی است. الگوی فرایندی جهاد علمی دارای شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط واسطه‌ای، راهبردها و پیامدهای اجرای راهبردهای علمی است.

شکل شماره ۳: الگوی فرایندی جهاد علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله)

خط اصلی داستان (بحث و نتیجه‌گیری)

جهاد علمی همچون دیگر حوزه‌ها و عرصه‌های مختلف جهاد، نیازمند «میدان»، «میاندار»،

«منابع»، «متغیرها و شرایط شکل‌گیری یا مداخله‌گر»، «راهبرد» و... است. پیروزی یا شکست هر یک از این ارکان نیز می‌تواند کامیابی یا ناکامی صحنه جهادی را رقم بزند. توجه به مبانی و علت‌های ایجابی هر فضای علمی تمام عیار، که آغاز آن با جهاد علمی است، همان متغیرهای علی پدیده مورد مطالعه است. در این راستا البته برکت اسلام را باید برای همه عرصه‌ها حیاتی و از مبانی اصلی و اساسی دانست. در این الگو «برکت اسلام، خودجوشی، جوانگرایی، فرهنگ کار علمی، توجه به منافع غیرشخصی، توجه به میراث‌های فرهنگی خودی و سرمایه‌گذاری در حوزه علم» از مهمترین متغیرهایی است که شاکله «جهاد علمی» را ترسیم و تبیین می‌کند.

با توجه به اهمیت و محوریت فرهنگ در زمینه جهاد و حرکت علمی، پدیده محوری در این الگو، عامل «فرهنگ» و توجه جدی و مؤکد به کار فرهنگی برای جهاد علمی خواهد بود. از طرفی، استقلال کشور که حاصل زحمات امام امت و شهدای انقلاب و جنگ تحمیلی و خونهای مطهر آنان است و در نتیجه استقلال فکری و علمی حاصل از آن از یک سو با ابعاد و حجم تحریم‌ها و تحدیدهای علمی از سوی دیگر، برجسته‌ترین متغیرهای مداخله‌گر یا واسطه‌ای است که با تأثیرات افزاینده یا کاهنده خود، شتاب و بُرد راهبردهای علمی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

از «تلاشها و حرکت‌های علمی بنیادی، عمیق، متراکم و با بُرد بلند حوزه و دانشگاه» نیز به عنوان مهمترین عواملی می‌توان نام برد که زمینه‌های تعیین و شکل‌گیری راهبردهای جهاد علمی را ایجاد می‌کند. از آنجا که معظم‌له جهاد علمی را یکی از بزرگترین فرائض می‌داند، چنین برداشت می‌شود که باید حرکت علمی و جهاد علمی را راهبرد کلان و فریضه بزرگ برای همه آحاد جامعه دانست. در ادامه راهبردها و چه باید کردهای استخراج شده از مفاهیم مورد مطالعه، می‌توان به لزوم احساس بعثت امت اسلامی، خط‌شکنی علمی، اتصال به توده‌های مردم و ریشه‌های اصولی انقلاب، داشتن دید انقلابی و روحیه مبارز پیش از انقلاب در فعالیتهای علمی و سر و جان دادن در جهاد علمی، که از نکات کلیدی و مورد تأکید جدی در بیانات ایشان برای تدوین راهبردهای جهاد علمی است، نام برد. هم‌چنین از دیگر الزامات جهاد علمی، لزوم محوریت جهاد علمی، فراهم آوردن زمینه‌های شکوفایی، امیدبخشی و آینده‌نگری در جامعه با جهاد علمی و مجوز گرفتن دانش از دشمنان بدون ملاحظه است.

در نهایت لزوم علم‌افزایی، تحول و انقلاب علمی، توسعه، تعمیم و تعمیق علم، حفظ حضور بسیج در جهاد علمی، مراقبت از دستگاه علمی با سازندگی اخلاقی و معنوی و دستیابی به علم نافع برای حال و آینده، از دیگر دغدغه‌ها و تأکیدات معظم‌له برای تحقق نتایج و پیامدهایی است که در الگو به آنها اشاره شده است.

در جمع‌بندی نهایی باید خاطر نشان کرد که توجه یا بی‌توجهی به اجرا و عملیاتی‌سازی این راهبردها، می‌تواند نتایج و پیامدهای مفید یا مضر را متوجه صحنه جهاد علمی سازد به گونه‌ای که دستیابی به عزت و اقتدار ملی، داشتن سهم عمده در بنای علمی دنیا، مصونیت، امنیت، اقتدار، عزت، آبرو، رفاه، قدرت اقتصادی، نظامی، سیاسی و فناوری، تأمین و تضمین آینده کشور و بالاخره توان تعمیم شخصیت علمی کشور ایران [به سایر کشورها] یا در یک کلام «حیات طیبه»، نتیجه توجه، برتر دانستن و در اولویت قراردادن راهبردهای جهاد علمی و نتیجه و پیامد بی‌توجهی به راهبردهای مورد نظر، زبردست بودن، نداشتن ابتکار، ننگ شاگرد باقی ماندن، عدم اعتماد به نفس، وابستگی، جدایی از ایمان و دلبستگی‌های مردم و در یک کلام «وابستگی طفیلی علمی»، از دیدگاه معظم‌له خواهد بود.

یادداشت

۱ - در راهبرد تحقیق داده بنیاد لزوماً تکرار یک واژه بیانگر اهمیت آن واژه نیست بلکه ممکن است کلیدواژه‌های مرتبط با آن عبارت مثل «من تأکید می‌کنم» و یا حتی لحن سخنران، بیانگر اهمیت موضوع باشد.

منابع فارسی

- ابوالقاسمی، محمد جواد (۱۳۸۴). شناخت فرهنگ. تهران: انتشارات عرش پژوه.
- استراس، آنسلم؛ کوربین، جولیت (۱۳۸۵). اصول روش تحقیق کیفی، نظریه‌مبنایی رویه‌ها و شیوه‌ها. ترجمه بیوک محمدی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- امین مدنی، سید پژمان؛ اکبری، سجاد؛ فدایی، محمد؛ قیصری، محمدشریف (۱۳۹۳). جهاد علمی و نقش تشکل‌های دانشجویی. قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.
- پانوف، میشل؛ پرون، میشل (۱۳۶۸). فرهنگ مردم‌شناسی، ترجمه علی‌اصغر عسکری خانقاه. تهران: انتشارات ویس.
- پورسعید، سید مسعود (۱۳۸۶). طراحی الگوی توسعه کارآفرینی در ایران. رساله دکتری. دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام.

پورسعید، سید مسعود (۱۳۸۸). طراحی الگوی توسعه منابع انسانی کارآفرین. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی. س ۱. ش ۳: ۱۰۰ - ۸۱

حکمت افشار، میترا؛ کلاتری، سهیلا؛ ثناگو، اکرم؛ جویباری، لیلا (۱۳۹۲). احیای رویکرد مرجعیت علمی در ایران: دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی گلستان. تحقیقات کیفی در علوم سلامت. دوره ۲. ش ۲: ۱۳۳-۱۲۵.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۹). حدیث ولایت (لوح فشرده مجموعه رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای). تهران: موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴). بیانات در جمع نخبگان علمی کشور. پایگاه اطلاع رسانی رهبری.

دفت، ریچارد ال. (۱۳۸۱). تئوری و طراحی ساختار سازمان. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

عمید، حسن (۱۳۸۱). فرهنگ عمید. تهران: انتشارات امیرکبیر.

رفیع، جلال (۱۳۷۳). فرهنگ مهاجم، فرهنگ مولد. تهران: انتشارات اطلاعات.

رمضانیان، محمد رحیم (۱۳۸۵). تعیین الگوهای ارتباط میان اولویت رقابتی کیفیت، تصمیمات استراتژیک و فعالیت‌های بهینه قطعه‌سازان موفق صنعت خودروسازی با استفاده از روش داده بنیاد. رساله دکتری. دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.

روح الامینی، محمود (۱۳۷۲). زمینه فرهنگ‌شناسی، پویایی و پذیرش. تهران: انتشارات عطار.

روسک، جوزف؛ وارن، رولند (۱۳۶۹). مقدمه جامعه‌شناسی. چ سوم. ترجمه بهروز نبوی و احمد کریمی. تهران: انتشارات کتابخانه فروردین.

مرتضوی، مهدی؛ زارعپور نصیرآبادی، فضل‌اله (۱۳۹۱). فرهنگ سازمانی جهادی، عامل کلیدی مدیریت جهادی. نشریه مهندسی فرهنگی. س ۷. ش ۷۱ و ۷۲

لوئیس، معلوف (۱۴۲۳ق - ۱۳۸۱ش). المنجد فی اللغة. چ چهارم. انتشارات ذوی القربی /ص ۱۰۵ و ۱۶۰ (جهاد).

معین، محمد (۱۳۶۴). فرهنگ فارسی. چ چهارم. تهران: انتشارات امیر کبیر.

منوریان، عباس؛ قربانی، محمد حسین و دیگران (۱۳۸۷). فرهنگ سازمانی با تکیه بر مدل دنیسون. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.

منبع اینترنتی

<http://wikiroosta.ir>